

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛАПІН АНДРІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 631.145:681.518

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРТИКАЛЬНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Зіновчук Віталій Володимирович,
Житомирський національний
агроекологічний університет,
завідувач кафедри маркетингу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кальна-Дубінюк Тетяна Прокопівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри аграрного
консалтингу та сервісу

кандидат економічних наук, доцент
Бутенко Тетяна Андріївна,
Харківський національний аграрний
університет ім. В. В. Докучаєва,
завідувач кафедри економічної кібернетики

Захист відбудеться 11 грудня 2015 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.083.02 у Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7, ауд. 55.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Житомирського національного агроекологічного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7.

Автореферат розісланий 10 листопада 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Л. В. Тарасович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Діяльність підприємств відбувається під впливом факторів мінливого зовнішнього та внутрішнього середовища. Функціонування ринків значною мірою залежить від того, наскільки економічні агенти володіють інформацією про ринок, умови угоди, товар тощо, а також, наскільки ця інформація є адекватною. Складність в тому, що кожному учаснику доступні лише обмежені джерела отримання та обсяг інформації. Внаслідок цього спостерігається інформаційна асиметрія, тобто ситуація, за якої одна з груп учасників ринку володіє необхідною інформацією, а інша – не володіє або володіє не повною мірою. За відносно значних обсягів інформаційних потоків, достовірної аналітичної інформації щодо учасників ринку вкрай мало. Успіх діяльності підприємства в такій ситуації багато в чому залежить від результату взаємодії з іншими організаціями на різних стадіях створення й просування продукту або послуги до кінцевого споживача, тобто від ефективності вертикальної інтеграції.

Однією з ключових умов здійснення господарської діяльності підприємств аграрного сектора та їх об'єднань є забезпечення релевантною інформацією про стан внутрішнього та зовнішнього економічного простору. За умови створення вертикально інтегрованої структури може бути імplementовано нову та проведено оновлення існуючої інформаційної системи суб'єктів інтеграційного процесу. Важливими елементами формування системи інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, переробних підприємств, організацій зі збуту продукції є упровадження в їх повсякденну роботу сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій та створення єдиного безшовного інформаційного простору, зорієнтованого на забезпечення ефективної взаємодії підприємств. Відтак, проблема інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора набуває актуальності.

Теоретичні і практичні питання, пов'язані з інформаційним забезпеченням діяльності вертикально інтегрованих структур, знайшли своє відображення у працях відомих учених-економістів, серед яких такі зарубіжні дослідники, як Дж. Акелроф, Р. Акофф, Е. Альтман, П. Друкер, Д. Кемпбел, К. Крістенсен, С. Росс, Д. Стігліц, а також вітчизняні – Т. Бутенко, Г. Жаворонкова, Т. Кальна-Дубінюк, В. Клочан, М. Кропивко, О. Ульянченко, Г. Черевко та ін. З точки зору інформаційного забезпечення набуває актуальності процесний підхід до організації управління процесом вертикальної інтеграції. Суттєвий внесок у розвиток теорії і практики вертикальної інтеграції зробили такі вчені: І. Адієс, С. Рід, О. Уільямсон, В. Андрійчук, Є. Данкевич, В. Зіновчук, Ю. Лупенко, П. Макаренко, Л. Молдаван, Ю. Нестерчук, П. Саблук, В. Шукалович та ін.

Відзначаючи цінність напрацювань названих науковців, слід зауважити, що окремі аспекти зазначеної проблематики потребують подальших наукових досліджень. Передусім це стосується необхідності розробки теоретико-методичних положень щодо інформаційного забезпечення процесу

вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора, які ґрунтуються на принципах мінімізації інформаційної ентропії та асиметрії з метою узгодження інформаційних потоків, що мають місце в ланцюзі просування продукції та ін. Тому перспективне наукове і практичне значення проблеми та її специфічність обумовили вибір і актуальність теми, структурну побудову роботи і характер дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відображає результати наукових досліджень, проведених автором відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету з теми: «Розробити та обґрунтувати стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможного аграрного сектора економіки Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0110U002406). У межах зазначеної теми автором обґрунтовано теоретико-методичні положення щодо інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування науково-теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора. Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі визначено такі завдання:

- визначити сутність поняття процесу вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора з позицій формування їх інформаційного забезпечення;
- виявити закономірні зв'язки мотивів вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора з їх інформаційним забезпеченням;
- розробити теоретико-методичні положення щодо інформаційного забезпечення процесу вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора;
- здійснити оцінку сучасного стану забезпеченості підприємств аграрного сектора інформаційними ресурсами;
- ідентифікувати явища, пов'язані з інформаційним забезпеченням, що негативно впливають на процес вертикальної інтеграції;
- доповнити систему функцій управління інформаційним забезпеченням вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора;
- удосконалити методичний підхід до визначення інтегрального показника результативності інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції;
- обґрунтувати пропозиції щодо посилення системності інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора.

Об'єктом дослідження є процес інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні підходи щодо інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні економічні методи дослідження, що забезпечують достовірність отриманих результатів, зокрема, такі, як:

абстрактно-логічний – для формування і узагальнення теоретичних та методичних засад інформаційного забезпечення процесу вертикальної інтеграції; *економіко-статистичний* – для аналізу масових даних щодо сучасного рівня розвитку підприємств аграрного сектора, стану їх інформаційного забезпечення; *монографічний* – для детального вивчення досвіду окремих підприємств аграрного сектора з вертикальною формою інтеграції; *аналізу та синтезу* – для вивчення складових інформаційного забезпечення підприємств; *абстрагування* – з метою визначення найсуттєвіших інформаційних потоків за групами підприємств, що утворюють ланцюг просування сільськогосподарської продукції до кінцевого споживача; *соціометричного дослідження* – для виявлення основних факторів інформаційного забезпечення за групами підприємств виробничого ланцюга; *економіко-математичний метод* – для розрахунку ефективності господарювання підприємств аграрного сектора; *математичного моделювання* – для побудови моделі узгодження інформаційних систем підприємств в процесі вертикальної інтеграції.

Інформаційною базою дослідження є відповідні положення законодавчих та нормативних актів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, фінансова і виробнича звітність підприємств аграрного сектора Житомирської області, наукові праці вітчизняних, зарубіжних науковців і фахівців з проблеми дослідження, дані соціометричного дослідження, матеріали глобальної мережі *Internet*.

Наукова новизна одержаних результатів. До найвагоміших результатів дослідження, що розкривають зміст дисертації, характеризують її наукову новизну та виносяться на захист, належать такі:

вперше:

- розроблено теоретико-методичні положення щодо інформаційного забезпечення процесу вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора, які ґрунтуються на принципах мінімізації інформаційної ентропії (невпорядкованості внутрішньої інформації) та асиметрії (викривлення зовнішньої інформації) з метою узгодження інформаційних потоків, що мають місце в ланцюзі просування продукції;

удосконалено:

- трактування поняття «структуруючого процесу вертикальної інтеграції» на основі доповнення існуючих інтерпретацій новим підходом з позиції злиття інформаційних полів підприємств-учасників вертикально інтегрованої структури для суттєвого збільшення інформаційного простору об'єднання;
- пропозиції щодо посилення системності інформаційного забезпечення процесів вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора, що базується на формуванні інформаційних потоків та їх ітерації (постійної циркуляції задля вдосконалення) у межах виробничо-технологічної, маркетингової, фінансової та екологічної підсистем;

- методичний підхід до визначення інтегрального показника результативності інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції, в якості якого пропонується використати коефіцієнт узгодження інформаційних потоків підприємств, що визначає ступінь відповідності цілей кожного учасника об'єднання загальній меті інтеграційного процесу;

дістали подальший розвиток:

- систематизація мотивів вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора, яку доповнено чинником, пов'язаним з нівелюванням негативних наслідків викривлення зовнішньої інформації та ринкової невизначеності для ефективного використання ресурсів суб'єктів інтеграційного процесу;
- уточнення функцій управління інформаційним забезпеченням вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора, що включає формування інформаційної інфраструктури об'єднання, створення спільної бази даних його учасників та регулювання інформаційних потоків для узгодження цілей учасників об'єднання;
- ідентифікація явищ, пов'язаних з інформаційним забезпеченням, що негативно впливають на вертикальну інтеграцію підприємств аграрного сектора, найсуттєвішими серед яких є хаотичний розподіл інформаційних ресурсів суб'єктів вертикальної інтеграції, викривлення зовнішніх інформаційних потоків підприємств та несистемна (часткова) інформатизація окремих трансакцій.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення проведеного дослідження полягає у розробці теоретичних положень та методичних рекомендацій щодо формування системи інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора.

Основні положення дисертаційної роботи, які стосуються створення інформаційної інфраструктури підприємств та їх об'єднань, прийнято до впровадження Департаментом агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації (довідка № 139/2-1 від 22.01.2015 р.).

Запропоновані напрями вирішення проблем телекомунікації на сільських територіях рекомендовано до впровадження у практику підприємств Чуднівського району Житомирської області (довідка № 331 від 08.10.2014 р.).

Практичні підходи щодо зниження невизначеності інформації та налагодження взаємодії між підприємствами, що задіяні в ланцюгу просування продукції, використано ПрАТ «Агропостач» (довідка № 45 від 16.01.2015 р.).

Теоретичні положення та практичні розробки, отримані в процесі дослідження, впроваджено у навчальний процес Житомирського національного агроєкологічного університету при викладанні дисциплін «Електронна комерція», «Інтернет-технології в підприємницькій діяльності» (довідка № 1987 від 31.12.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблем інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора. Викладені у дисертації положення, висновки та пропозиції,

що відображають зміст дисертації, розроблено дисертантом особисто та оприлюднено в одноосібних наукових працях.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні положення й результати дисертаційної роботи апробовано у доповідях та виступах на Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації для сільського господарства» (Житомир, 2009); Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні» (Житомир, 2012), «Формування стратегії розвитку регіонального АПК» (Житомир, 2009, 2011, 2012, 2013), «Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектора» (Житомир, 2011, 2012), «Кооперативні читання: 2015 рік» (Житомир, 2015).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 13 одноосібних наукових праць загальним обсягом 5,78 друк. арк., у т. ч 6 – у вітчизняних наукових фахових виданнях (3,9 друк. арк.), 2 з яких включено до міжнародних наукометричних баз даних (1,3 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (184 найменування), додатків. Основний текст дисертації викладено на 165 сторінках, містить 15 таблиць та 61 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі – «Теоретико-методичні засади інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора» – досліджено інформаційні ресурси як основу процесу вертикальної інтеграції; розкрито об'єднувальну роль інформаційного середовища у діяльності підприємств аграрного сектора та процес імплементації інформаційного забезпечення у вертикально інтегровані об'єднання.

Нині нова телекомунікаційна техніка та інформаційні технології застосовуються не лише для автоматизації збору і обробки даних, але й для реалізації нових ідей та способів здобуття конкурентної переваги. Інформаційне забезпечення економічних процесів є інструментом для прийняття управлінських рішень всіх рівнів. Інформація як категорія «знання» (ноу-хау) є не тільки оперативним, але й стратегічним ресурсом підприємства, підґрунтям для побудови роботи як окремих підприємств, так і їх об'єднань.

Діяльність сучасних компаній здійснюється в умовах дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які швидко змінюються. Успіх діяльності підприємства за такої ситуації багато в чому залежить від ефективності взаємодії з іншими організаціями на різних стадіях створення і просування продукту або послуги до кінцевого споживача, тобто від розвитку вертикальної інтеграції. Звідси постає питання про умови приєднання підприємства до інтеграційної структури або її створення з максимальною ефективністю.

Наразі невирішеними залишаються питання інформаційного забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції. Це стосується

критеріїв підбору партнерів з урахуванням їх релевантності, теоретичних та методичних засад створення системи управління інформацією в інтегрованій структурі, методологічних основ вертикальної інтеграції підприємств. З точки зору процесного підходу до створення вертикально інтегрованих об'єднань, цікавить вхідна та вихідна інформація щодо кожної ланки підприємств, що входять до складу об'єднання (рис.1).

Рис. 1. Основні інформаційні потоки підприємств, задіяних в маркетинговому ланцюгу продукції аграрного сектора

Одним із основних вхідних інформаційних потоків для сільськогосподарського підприємства є інформація про можливість залучення інвестицій. Потреба в інвестиціях для розвитку сільськогосподарського виробництва є об'єктивною необхідністю, враховуючи особливості, що притаманні сільському господарству. Обсяг інвестицій у сільське господарство

завжди був недостатнім, порівняно з потребою. Відтак, необхідно залучати інвестиції для оновлення, переоснащення та підвищення на цій основі ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств. Без масштабного залучення капіталу в формі прямих і портфельних інвестицій неможливе не тільки економічне зростання, а й стабілізація економічної діяльності суб'єктів сільського господарства. В умовах вертикальної інтеграції одним з напрямів інвестування сільськогосподарських підприємств є реструктуризація фінансових потоків вертикально інтегрованого об'єднання у бік сільськогосподарського виробництва.

Для підприємств з переробки продукції аграрного сектора актуальним є підвищення економічної ефективності виробництва і зростання конкурентоспроможності продукції, а також розробка напрямів інвестування та подолання тенденцій збільшення зносу основних засобів за рахунок використання та упровадження інноваційних технологій у виробничий та управлінський процеси. За цього ключовими складовими переробної промисловості, що визначатимуть конкурентоспроможність всієї економічної системи вертикально інтегрованого об'єднання, стають високотехнологічні виробництва, галузі, які значною мірою визначатимуть розвиток наукоємних та інформатизованих видів діяльності, сприятимуть зростанню частки висококваліфікованого персоналу. Темпи розвитку підприємств переробного сектора детермінують якість та спрямованість економічного зростання всієї інтегрованої структури.

Збут продукції аграрного сектора є тим етапом діяльності вертикально інтегрованого об'єднання, який завершує один господарський цикл і починає інший. Від ефективності кінцевої стадії просування продукту залежить економічний результат діяльності всієї ланки підприємств інтегрованої структури та розподіл інвестицій у сферу виробництва сільськогосподарської продукції, тобто безпосередня підтримка вітчизняного товаровиробника.

Отже, структуроутворюючий процес вертикальної інтеграції – організаційно-економічна діяльність, в результаті якої окремі підприємства з виробництва відповідного продукту трансформуються у загальну структуру, що керується, метою якої є об'єднання бізнес-процесів. Процес вертикальної інтеграції в аграрному секторі безпосередньо починається, коли сільськогосподарські товаровиробники, переробні підприємства та збутові організації починають узгодження основних вхідних та вихідних інформаційних потоків в процесі господарської діяльності за допомогою удосконалення системи інформаційного забезпечення.

У другому розділі – **«Особливості і проблеми інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора»** – здійснено комплексну оцінку сучасного стану діяльності вертикально інтегрованих об'єднань в аграрному секторі; проаналізовано рівень забезпеченості інформаційними ресурсами та визначено фактори формування інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора Житомирської області.

Основними завданнями інформаційних технологій аграрного сектора є створення та супроводження таких інформаційних ресурсів, які б були

інформаційним підґрунтям для прийняття управлінських рішень щодо імплементації стратегії розвитку підприємства, підготовки та взаємоузгодження нормативних актів державного регулювання, удосконалення системи управління та організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, розробки ефективних ринкових механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників, створення досконалого ринкового середовища, формування та функціонування стабільної системи фінансово-кредитного інформаційно-консультаційного забезпечення підтримки сільськогосподарських підприємств. Інформатизація діяльності є пріоритетним завданням для підприємств, які прагнуть оптимізувати свою діяльність з мінімальними виробничо-фінансовими витратами. Важливу роль у процесі інформатизації діяльності сучасного підприємства відіграє автоматизований обмін даними між різними підсистемами (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями використання інформаційних технологій підприємствами Житомирської області, од.

Напрями використання ІТ-технологій	Рік			% охоплених підприємств, 2013 р.*
	2011	2012	2013	
Інформаційні системи, інтегровані з: постачальниками клієнтами	85	84	84	10,9
	83	81	75	9,7
Узгоджені логістичні системи з: постачальниками клієнтами	112	118	121	15,7
	103	103	104	13,5
Веб-портали	226	229	235	30,5
Автоматизований обмін даними (XML, EDIFACT тощо)	386	486	676	87,7

*Примітка: загальна кількість підприємств – 771 од.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управління господарюючими об'єктами має здійснюватися на основі результатів аналізу інформаційних потоків підприємств. Тобто, з'ясувавши проблеми отримання та розповсюдження інформації у основних сферах, що формують вертикально інтегрована структура, а саме – у сільськогосподарському виробництві, переробки продукції та її збуті, виділивши серед них найбільш вагомі, можна розробити рекомендації щодо структуроутворюючого процесу. Визначивши основні недоліки організації інформаційного забезпечення підприємств, що можуть бути залученими до інтегрованої структури, можливо знівелювати дію інформаційної асиметрії шляхом побудови структурно-функціональної моделі управління об'єднанням.

Сільськогосподарське виробництво є однією з провідних галузей економіки України, яка має природні конкурентні переваги. Потенціал сільськогосподарського виробництва значно перевищує потреби внутрішнього ринку України, але через низку проблем, до яких відноситься й недосконалість інформаційного забезпечення галузі, перебуває в депресивному стані. З метою

поглибленого аналізу здійснено співставлення результатів оцінки інформаційних потоків у виробництві сільськогосподарської сировини, переробці та збуті продукції. За допомогою методу соціометричного опитування проведено анкетування працівників трьох основних сфер, що утворюють вертикально інтегровані об'єднання в аграрному секторі. Інформаційним потокам присвоювалися бали відповідно до ступеня їх впливу на вхідну та вихідну інформацію в ланцюзі можливого вертикально інтегрованого об'єднання. Найбільший рівень володіння інформацією оцінено в 3 бали, середній – 2 бали, найменшому рівню надавався 1 бал (табл. 2).

Таблиця 2

**Оцінка рівня володіння інформацією керівниками та спеціалістами
сільськогосподарських підприємствах, бали**

Напрямок збору інформації	Категорія респондентів		
	керівники	спеціалісти	в середньому
Інформація про ціни на матеріали	2,51	2,24	2,37
Новітні технології у виробництві сільськогосподарської продукції	2,60	2,10	2,35
Прогнозування обсягів виробництва	1,92	1,88	1,90
Перевірка якості продукції в лабораторних умовах	1,85	1,65	1,75
Розробка кошторисів витрат	1,50	1,98	1,74
Дотримання технології виробництва	1,67	1,65	1,66
Пошук покупців	1,25	1,12	1,19
Інформування споживачів про якість продукції	1,21	1,15	1,18
В середньому	1,89	1,80	1,83

Найчастіше ініціаторами створення вертикально інтегрованої структури виступають переробні підприємства, тому що досить великі обсяги переробки продукції потребують своєчасного надходження сільськогосподарської сировини та збуту готової продукції. Вирішення зазначених проблем має інформаційну складову (табл. 3).

Таблиця 3

**Оцінка рівня володіння інформацією керівниками та спеціалістами
переробних підприємствах, бали**

Напрямок збору інформації	Категорія респондентів		
	керівники	спеціалісти	в середньому
Дослідження ринків реалізації	2,96	2,78	2,87
Інформація про якісні характеристики сировини	2,84	2,77	2,81
Дотримання технології виробництва	2,74	2,84	2,79
Перевірка якості продукції в лабораторних умовах	2,64	2,87	2,76
Прогнозування обсягів виробництва	2,48	2,36	2,42
Новітні технології у виробництві сільськогосподарської продукції	2,46	2,31	2,38
Інформування покупців про характеристики продукції	2,35	2,17	2,26
Перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу	2,10	1,98	2,04
В середньому	2,52	2,45	2,49

Виробники продуктів харчування розуміють, що для успішного розвитку свого виробництва недостатньо просто виготовити товар продовольчої групи, його потрібно вміти реалізувати. Саме з цієї причини збут продукції аграрного сектора є важливим елементом вертикально інтегрованої структури (табл. 4).

Таблиця 4

Оцінка рівня володіння інформацією керівниками та спеціалістами підприємств зі збуту товарів агропромислового виробництва, бали

Види інформації	Категорія респондентів		
	керівники	спеціалісти	в середньому
Дослідження ринків реалізації	2,54	2,68	2,61
Закупівельні ціни на товар	2,63	2,45	2,54
Зацікавленість в контрактній формі вертикальної інтеграції	1,26	1,12	1,19
Якісні характеристики товару	1,21	0,94	1,08
Перевірка якості продукції в лабораторних умовах	0,41	0,36	0,38
Інформування споживачів про появу товарів	0,35	0,12	0,24
В середньому	1,40	1,28	1,34

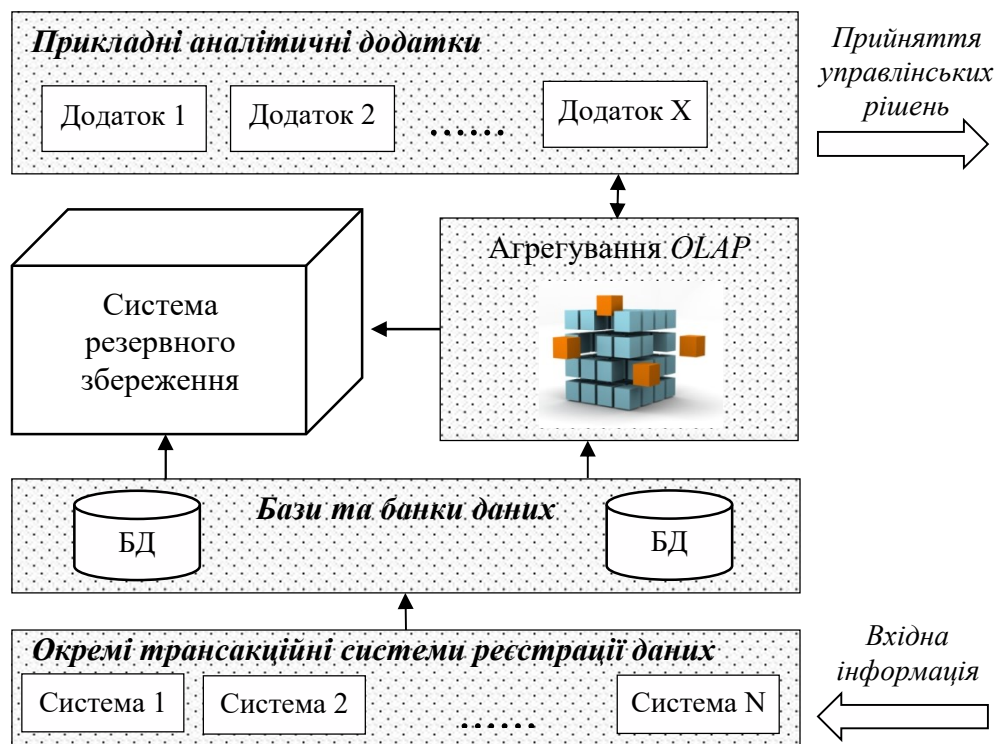
Результати дослідження дають підстави стверджувати про неузгодженість інформаційних потоків в групах підприємств, що можуть утворювати вертикально інтегровані об'єднання. Враховуючи зазначене, необхідною умовою початку процесу вертикальної інтеграції є узгодження інформації в зонах дотику інтересів учасників утворення. Аналіз рівня забезпеченості підприємств інформаційними ресурсами свідчить про недостатній рівень використання сучасних технологій обробки та передачі економічної інформації між суб'єктами господарювання. Внаслідок цього відбуваються процеси не комплексної, а «клаптикової» інформатизації, що призводить до помилок інформаційних потоків в інформаційному просторі підприємств. Відтак, подальший розвиток інформаційного забезпечення варто спрямувати на вирішення проблем розбудови інформаційних систем підприємств на основі системного підходу із застосуванням сучасних телекомунікаційних технологій.

Отже, для створення вертикально інтегрованого об'єднання необхідна реорганізація інформаційних потоків підприємств всього ланцюга процесу виробництва продукції аграрного сектора. За реструктуризації інформаційних потоків можливо знизити інформаційну ентропію, що сприяє узгодженню інформації щодо інтеграції на всьому ланцюзі виробництва та збуту продукції харчування. Створення вертикально інтегрованої структури дає змогу перерозподілити фінансово-виробничі ресурси між учасниками виробництва, що збільшує фінансування сільськогосподарських товаровиробників.

У третьому розділі – **«Стратегічні напрями інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора»** – запропоновано стратегії оптимізації інформаційного забезпечення процесу вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора та побудовано модель управління за критерієм мінімізації інформаційної ентропії.

Інформаційне забезпечення є тією ланкою, що з'єднує виробничі підприємства, аграрну науку та освіту, органи управління аграрним сектором, надаючи можливість сільськогосподарським товаровиробникам користуватися розподіленими та централізованими інформаційними ресурсами. Виходячи з цього, важливого значення набуває визначення положень щодо реорганізації в аграрному секторі системи інформаційного забезпечення, яка задовольняла б потреби в інформаційно-комунікаційному обслуговуванні сільськогосподарських товаровиробників, переробних підприємств, збутових організацій та інших учасників аграрного ринку.

Формування інформаційної інфраструктури підприємств з вертикальною формою інтеграції передбачає створення загального інформаційного простору між учасниками об'єднання, забезпечення підтримки всіх стадій просування продукту. При організації такої взаємодії у процесі вертикальної інтеграції створюється інформаційна інфраструктура об'єднання, яка є комплексом програмно-технічних засобів, організаційних систем та нормативних баз, що забезпечують функціонування загального інформаційного простору (рис. 2).

Рис. 2. Інформаційна інфраструктура вертикально інтегрованого підприємства

У результаті створення та розвитку інформаційної інфраструктури виникає безшовний інформаційний простір підприємства, тобто суцільний контур, який особливо чітко повинен проявлятися у вертикально інтегрованих структурах завдяки значній кількості суб'єктів господарювання, об'єднаних інформаційно, технологічно та фінансово. Безшовний інформаційний простір вертикально інтегрованої структури є сукупністю баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж,

що функціонують на основі єдиних правил та забезпечують інформаційну взаємодію всіх суб'єктів об'єднання, а також задовольняють його інформаційні потреби.

Інноваційний вектор розвитку вітчизняного аграрного сектора та забезпечення диверсифікації економіки в цілому потребує впровадження нових методів роботи з інформацією. Формування інформаційної інфраструктури підприємств з вертикальною формою інтеграції передбачає створення загального інформаційного простору між учасниками об'єднання, забезпечення підтримки всіх стадій просування продукту. Для організації такої взаємодії у процесі вертикальної інтеграції створюється інформаційна інфраструктура об'єднання, яка є комплексом програмно-технічних засобів, організаційних систем та нормативних баз, що забезпечують функціонування загального інформаційного простору.

Для розвитку ринку інновацій повинно формуватися конкурентне середовище, яке має включати «генератора інноваційних ідей». Його функції можуть виконувати університети, інноваційні підприємства, які впроваджують інновації шляхом надання ідеям «товарного» вигляду, державні органи, що забезпечуватимуть дотримання авторських прав, патентування тощо. З розвитком інноваційного ринку конкуренція охоплюватиме науково-дослідні лабораторії університетів та інноваційних підприємств, які намагатимуться залучати нові ідеї та можливості їх реалізовувати у вигляді готових до споживання технологій, економічних розрахунків ефективності впровадження, маркетингових дій щодо стимулювання попиту тощо. Підприємства аграрного сектора стануть не тільки споживачами інновацій, але й повноцінними учасниками ринку, конкуруючи з іншими сторонами завдяки накопиченому досвіду впровадження нових технологій, можливістю вдосконалення інновацій та стимулюючи діяльність інноваційних центрів шляхом грантів та замовлень на проведення інноваційних досліджень.

Визначальним мотивом початку процесу вертикальної інтеграції є бажання учасників подолати ринкову невизначеність шляхом злиття інформаційних просторів. У використанні сучасних інформаційних технологій виникають питання обміну інформацією між різними учасниками вертикально інтегрованої структури. Якщо в корпоративних структурах холдингового типу ці проблеми вирішуватимуться шляхом упровадження єдиної корпоративної інформаційної системи, то за контрактною формою інтеграції, а також при нежорстких корпоративних об'єднаннях, питання консолідації інформаційних джерел постає досить гостро. Вирішенням вищезазначених проблем може бути застосування технологій *CALS (Continuous Acquisition and Life cycle Support)*. Сутність технології полягає у застосуванні інформаційної підтримки, переважно засобами електронного обміну даними, усіх стадій життєвого циклу продукції – від виробництва сировини до реалізації та відгуків покупців, тобто всього ланцюга підприємств вертикально інтегрованої структури (рис. 3).

Рис. 3. Побудова загальної бази даних вертикально інтегрованого об'єднання

Виявлення перспективи створення вертикально інтегрованого об'єднання на основі реальних результатів діяльності та знаходження оптимальних шляхів розвитку такого процесу є задачами економічного моделювання. Побудова економіко-математичної моделі набуває ролі ключового інструменту теоретичних та практичних економічних досліджень. Зазначена модель повинна бути адекватною дійсності та відображати основні параметри процесу, що досліджується.

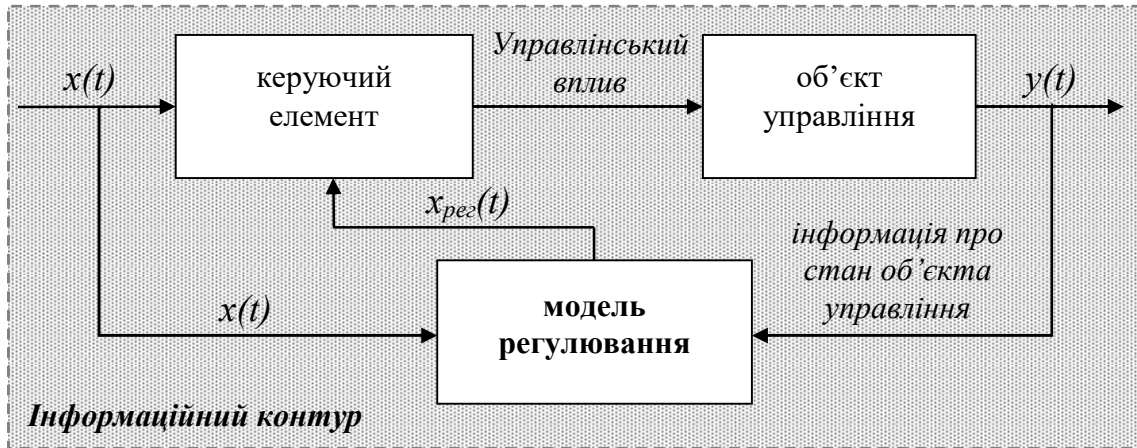
Для оцінки інформаційних потоків між можливими учасниками вертикально інтегрованого формування використано класичний підхід зі статистичної теорії інформації. Величину ентропії можна оцінити як математичне сподівання питомої кількості інформації $I(a_i)$ за допомогою формули Шеннона:

$$H(A) = \sum_{i=1}^n p(a_i) I(a_i) = - \sum_{i=1}^n p(a_i) \log_2 p(a_i),$$

де $A = (a_1, a_2, \dots, a_i, \dots, a_n)$ – дискретне джерело статистично незалежних повідомлень, наприклад – управлінський вплив у вигляді наказів, розпоряджень тощо;

$p(a_i)$ – ймовірність i -го повідомлення, тобто вірогідність однакового сприйняття управлінського впливу всіх учасників вертикально інтегрованої структури.

Стабільність, стійкість, ефективність діяльності економічної системи, удосконалення її організаційної структури пов'язано з принципом адаптації до зовнішнього середовища. Реалізувати адаптовану систему можна модифікацією інформаційного контуру способом введення моделі регулювання (адаптації). Ця модель повинна у визначений термін забезпечити прогнозування результатів діяльності об'єкта управління в умовах зміни зовнішнього середовища (рис. 4).

Рис. 4. Структурна схема інформаційного контуру з моделлю регулювання

В якості узагальнюючого інтегрального показника ефективності управління процесом вертикальної інтеграції пропонується використати критерій відповідності ентропії. Цей критерій визначає ступінь відповідності управлінських дій існуючим проблемам, які необхідно вирішити в процесі інтеграції. Отримати кількісну оцінку такого показника можна на основі рівняння:

$$H(Y/x) = H(Y) - H(x) + H(x/Y)$$

Коли управляючий вплив $H(X)$ і стан керованого об'єкта $H(Y)$ наближаються до відповідності, а модель регулювання інформаційного контуру оперативно реагує на відхилення стану керованого об'єкта і точно формує потрібний корегуючий вплив $X_{рез}(t)$, інформаційна ентропія наближається до мінімуму і починається процес вертикальної інтеграції підприємств.

Таким чином, інформаційне забезпечення процесу вертикальної інтеграції передбачає створення єдиного інформаційного простору підприємств, що входять до складу об'єднання, з використанням сучасних технологій розбудови інформаційної інфраструктури. Це забезпечить неперервну інформаційну підтримку життєвого циклу продукції від виробництва сировини до реалізації та відгуків споживачів. Зазначені технології в найближчому майбутньому стануть об'єктивно необхідною передумовою створення вертикально інтегрованих структур та основою господарювання в інформаційному суспільстві.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. Аграрний сектор економіки України є міжгалузевим, багатофункціональним і поліструктурним комплексом, тісно пов'язаним з іншими галузями національної економіки. Серцевина аграрного сектора являє собою складну систему підприємств з різноманітними горизонтальними та вертикальними зв'язками. Інтеграція між підприємствами аграрного сектора полягає у розширенні і поглибленні виробничих процесів та зв'язків між ними, спільному використанні ресурсів, злитті капіталів та управлінні інформаційними потоками для створення сприятливих умов здійснення економічної діяльності. Структуроутворюючий процес вертикальної інтеграції слід розглядати з позиції злиття інформаційних полів підприємств-учасників вертикально інтегрованої структури для суттєвого збільшення інформаційного простору об'єднання.

2. В парадигмі забезпечення розвитку економічних систем інформація стає найважливішим фактором та ресурсом управління. Створення будь-якої економічної структури повинно ґрунтуватися на вивченні зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків, які впливають на взаємодію елементів системи. В умовах вертикальної інтеграції підприємств слід детально вивчити напрями та мотиви, якими вони керуються при створенні інтеграційної структури. Рушійною силою процесу вертикальної інтеграції є намагання підприємств подолати інформаційну асиметрію та розширити свій інформаційний простір.

3. Інформаційне забезпечення процесу вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора слід здійснювати з урахуванням принципів мінімізації інформаційної ентропії (невпорядкованості внутрішньої інформації) та асиметрії (викривлення зовнішньої інформації) з метою узгодження інформаційних потоків, що мають місце в ланцюзі просування продукції. Створення вертикально інтегрованої структури надасть можливість знизити інформаційну ентропію та перерозподілити фінансово-виробничі ресурси між учасниками об'єднання, що, передусім, збільшить фінансування безпосередньо сільськогосподарських товаровиробників. В свою чергу, сільське господарство забезпечить переробні підприємства якісною сировиною та надасть можливість запровадити трансферні ціни всередині об'єднання.

4. В результаті створення та розвитку інформаційної інфраструктури виникає єдиний інформаційний простір підприємства, який особливо чітко проявлятиметься у вертикально інтегрованих структурах завдяки значній кількості суб'єктів господарювання, об'єднаних інформаційно, технологічно та фінансово. Питання планування, прогнозування, оптимізації та стратегічного розвитку інформаційного забезпечення процесу вертикальної інтеграції потрібно розглядати як єдину систему з позиції процесного підходу. Посилення

системності інформаційного забезпечення процесів вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора уможлиблюється за рахунок формування інформаційних потоків та їх ітерації у межах виробничо-технологічної, маркетингової, фінансової та екологічної підсистем. Від гнучкості та якості інформаційної інфраструктури залежить ефективність функціонування всієї системи інформаційного забезпечення, а також її розвиток відповідно до стратегії вертикально інтегрованого об'єднання.

5. Сучасний стан рівня забезпеченості підприємств інформаційними ресурсами свідчить про недостатній рівень використання сучасних технологій обробки та передачі економічної інформації між суб'єктами господарювання. Внаслідок цього відбуваються процеси не комплексної, а «клаптикової» інформатизації. Це, в свою чергу, призводить до помилок інформаційних потоків в інформаційному просторі підприємств і, як наслідок, негативно впливає на результати господарської діяльності в цілому.

6. Основними перешкодами процесу вертикальної інтеграції є інформаційні ентропія і асиметрія. Інформаційна ентропія трактується як міра внутрішньої невпорядкованості інформаційної системи, яка збільшується при хаотичному розподілі інформаційних ресурсів і зменшується в міру їх організації. Інформаційна асиметрія визначена як нерелевантність зовнішнього економічного контуру підприємства, яка є об'єктивною реальністю і не може бути усунена повністю. Організація ефективного інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції може значно знизити вплив цих негативних факторів на господарську діяльність підприємств аграрного сектора.

7. Функцією управління інформаційним забезпеченням вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора слід вважати формування інформаційної інфраструктури об'єднання, створення спільної бази даних його учасників та регулювання інформаційних потоків для узгодження цілей учасників об'єднання. Основою процесу вертикальної інтеграції повинна стати технологія *CALS* – інформаційна підтримка життєвого циклу продукції, що дасть змогу ефективно розбудовувати інформаційну складову діяльності підприємств та забезпечить розвиток їх бізнес-стратегій. Інформаційне забезпечення підприємств вертикально інтегрованого об'єднання повинно ґрунтуватися на принципах використання інтегрованих баз даних, що дозволить найбільш ефективно поєднати інформаційні системи підприємств об'єднання.

8. Важливою особливістю функціонування системи вертикальної інтеграції є невизначеність стану самої системи, її компонентів, зовнішнього середовища в заданий момент часу, що суттєво знижує ефективність виконання поставлених завдань. З метою подолання визначеного явища в структуру інформаційного забезпечення слід вбудувати модель регулювання, яка постійно знижуватиме ентропію, що призведе до узгодження інформаційних потоків підприємств і надасть можливість почати процес вертикальної інтеграції. В якості інтегрального показника ефективності управління процесом вертикальної інтеграції пропонується використати критерій відповідності ентропії. Цей критерій визначає ступінь відповідності управлінських дій існуючим проблемам, які необхідно вирішити в процесі інтеграції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України, віднесених до міжнародних наукометричних баз:

1. Лапін А. В. Вертикальна інтеграція як засіб подолання інформаційної асиметрії / А. В. Лапін // Вісн. Сумського НАУ. – 2015. – № 5 (64). – С. 235–238 (0,6 друк. арк.).

2. Лапін А. В. Інтернет-технології як складова інформаційного забезпечення підприємств України / А. В. Лапін // Інноваційна економіка. – 2015. – № 2. – С. 262–267 (0,7 друк. арк.).

У наукових фахових виданнях України:

3. Лапін А. В. Роль інформації у системі ресурсного забезпечення підприємств / А. В. Лапін // Вісн. ЖНАЕУ. – 2009. – № 2 (25), т. 2. – С. 98–105 (0,65 друк. арк.).

4. Лапін А. В. Організація інформаційних потоків підприємства при контрактній формі вертикальної інтеграції / А. В. Лапін // Вісн. ЖНАЕУ. – 2010. – № 1 (26), т. 2. – С. 107–116 (0,69 друк. арк.).

5. Лапін А. В. Інформаційне забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції / А. В. Лапін // Вісн. ЖНАЕУ. – 2012. – № 2 (32). – С. 134–140 (0,57 друк. арк.).

6. Лапін А. В. Інформаційна інфраструктура підприємств з вертикальною формою інтеграції / А. В. Лапін // Вісн. ЖНАЕУ. – 2015. – № 1 (48) – С. 89–97 (0,71 друк. арк.).

В інших виданнях:

7. Лапін А. В. Роль інформації у системі ресурсного забезпечення підприємств / А. В. Лапін // Формування стратегії розвитку регіонального АПК : матер. II міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених, 11 трав. 2006 р. – Житомир : ДАЕУ, 2006. – С. 217–219 (0,31 друк. арк.).

8. Лапін А. В. Електронна комерція та бізнес-процеси / А. В. Лапін // Формування стратегії розвитку регіонального АПК : матер. IV міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених, 30 трав. 2008 р. – Житомир: ДАЕУ, 2008. – С. 338–341 (0,36 друк. арк.).

9. Лапін А. В. Функціональне моделювання бізнес-процесів підприємства / А. В. Лапін // Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення розвитку АПК України : проблеми і перспективи: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 40-річчю екон. ф-ту, 25–26 листоп. 2010 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2010. – С. 253–254 (0,23 друк. арк.).

10. Лапін А. В. До питання про функціональне моделювання бізнес-процесів підприємства / А. В. Лапін // Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектору: матер. конф. молодих вчених-економістів, 24 листоп. 2010 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2011. – С. 176–178 (0,23 друк. арк.).

11. Лапін А. В. Інформаційне забезпечення структуроутворюючих процесів вертикальної інтеграції / А. В. Лапін // Формування стратегії розвитку аграрного сектору регіону : матер. восьмої міжфак. наук.-практ. конф. молодих

вчених, 26 квіт. 2012 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2012. – С. 315–317 (0,25 друк. арк.).

12. Лапін А. В. Інформаційна асиметрія та дисфункція ринкового механізму / А. В. Лапін // Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону : матер. ІХ міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчених. – Житомир: ЖНАЕУ, 2013. – С. 315–317 (0,25 друк. арк.).

13. Лапін А. В. Інформаційне забезпечення процесів інтеграції та кооперації в аграрному секторі / А. В. Лапін // Кооперативні читання: 2015 рік: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015. – С. 112–115 (0,23 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Лапін А. В. Інформаційне забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Житомирський національний агроекологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2015.

У дисертаційному дослідженні науково обґрунтовано теоретико-методичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо інформаційного забезпечення вертикальної інтеграції підприємств аграрного сектора. Проаналізовано сучасний стан підприємств з різними формами вертикальної інтеграції та визначено вплив інформаційного забезпечення на ефективність їх функціонування. Проведено дослідження щодо пріоритетності інформації на різних стадіях просування продукції аграрного сектора та визначено інформаційну ентропію як основну перешкоду процесу вертикальної інтеграції. Удосконалено підхід до створення вертикальних інтеграційних формувань на основі підвищення системності інформаційного забезпечення. Доведено необхідність створення економіко-математичної моделі регулювання інформаційних потоків підприємств за критерієм відповідності ентропій для підприємств, що задіяні в ланцюг виробництва відповідного типу продукції. Обґрунтовано пропозиції щодо формування інформаційного забезпечення вертикально інтегрованих об'єднань в аграрному секторі.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, інформаційне забезпечення, вертикальна інтеграція, маркетинговий ланцюг, інформаційна ентропія, асиметрія інформації.

АННОТАЦИЯ

Лапин А. В. Информационное обеспечение вертикальной интеграции предприятий аграрного сектора. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Житомирский национальный

агроэкологический университет Министерства образования и науки Украины, Житомир, 2015.

В диссертационном исследовании научно обоснованы теоретико-методические положения и разработаны практические рекомендации по информационному обеспечению вертикальной интеграции предприятий аграрного сектора. На основе изучения и обобщения зарубежного и отечественного опыта определены основные закономерности процесса вертикальной интеграции с точки зрения информационной составляющей. Проанализировано существующее состояние предприятий с разными формами вертикальной интеграции и определено влияние информационного обеспечения на эффективность их работы.

В рамках научного исследования усовершенствована интерпретация понятия «структурообразующий процесс вертикальной интеграции» как организационно-экономической деятельности, в результате которой отдельные предприятия по производству определённого вида продукции трансформируются в общую управляемую структуру, целью которой является объединение бизнес-процессов. При этом основной движущей силой является стремление предприятия-интегратора расширить своё информационное пространство с целью уменьшения рыночной неопределённости. В результате процесса слияния информационных полей субъектов вертикальной интеграции образуется общее информационное пространство объединения, которое может качественно отличаться от его начальных составляющих.

В процессе изучения и анализа информационных потоков предприятий установлено, что основными препятствиями процессу вертикальной интеграции являются информационные энтропия и асимметрия. Информационная энтропия трактуется как мера внутренней неупорядоченности информационной системы, которая увеличивается при хаотическом распределении информационных ресурсов и уменьшается по мере их организации. Информационная асимметрия определена как нерелевантность внешнего экономического контура предприятия, которая является объективной реальностью и не может быть устранена полностью. Организация эффективного информационного обеспечения вертикальной интеграции может значительно снизить влияние этих негативных факторов на хозяйственную деятельность предприятий аграрного сектора.

В результате исследования усовершенствован подход к созданию вертикальных интеграционных объединений на основе повышения системности информационного обеспечения. Он базируется на формировании информационных потоков и их итерации в пределах производственно-технологической, маркетинговой, финансовой и экологической подсистем. При организации взаимодействия между разнотипными информационными потоками в процессе вертикальной интеграции создаётся информационная инфраструктура объединения, которая является комплексом программно-технических средств, организационных систем и нормативных баз, обеспечивающих функционирование информационного пространства предприятий. В результате создания и развития информационной

инфраструктуры возникает бесшовное информационное пространство предприятия, то есть сплошной информационный контур, особенно чётко проявляющийся в вертикально интегрированных структурах из-за значительного количества субъектов хозяйствования, объединённых информационно, технологически и финансово.

Предложено использование технологии CALS (*Continuous Acquisition and Lifecycle Support*), суть которых заключается в использовании информационной поддержки, преимущественно средствами электронного обмена данными, всех стадий жизненного цикла продукции – от производства сырья до сбыта и отзывов покупателей. Доказана необходимость создания экономико-математической модели регулирования информационных потоков предприятия на основе критерия соответствия энтропий для предприятий, задействованных в маркетинговой цепочке.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, информационное обеспечение, вертикальная интеграция, маркетинговая цепочка, информационная энтропия, асимметрия информации.

SUMMARY

Lapin A.V. The information support of vertical integration of the agrarian sector enterprises. – Manuscript

Thesis for a Candidate degree in economic sciences, in specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities). – Zhytomyr National Agroecological University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2015.

The thesis deals with the investigation into the scientifically substantiated theoretical and methodical principles, as well as into practical recommendations related to the information support of vertical integration of the agrarian sector enterprises. The present-day state of enterprises with various forms of vertical integration is analyzed, the effects of the information support on the efficiency of their functioning are determined. The research on the priority of information on various stages of promoting the produce of the agrarian sector has been carried out, the information entropy as the main obstacle in the process of vertical integration is determined. The approach to the creation of vertical integration formations on the basis of enhancing the systems character of the information support is improved. The author proves the expediency of creating the economic and mathematical model for regulating the information flows of enterprises in accordance with the criterion of conformity of entropies involved in the production chain of the corresponding produce type. The suggestions related to the formation of the information support of vertically integrated formations in the agrarian sector are substantiated.

Key words: farm enterprises, information support, vertical integration, marketing chain, information entropy, asymmetry of information.

Підписано до друку 06.11.2015
Папір друкарський. Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Формат 60x90/16.
Наклад 100 примірників. Зам. № 1411
Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Житомирському комунальному книжково-газетному видавництві «Полісся».
10008, м. Житомир, вул. Шевченка 18-а.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру: серія ЖТ № 5 від 26.02.2004 р.